

ОГРАНИЧЕНА МИСИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА ИЗБОРИТЕ **Република България – Президентски и местни избори, Втори тур, 30 октомври** **2011 г.**

СТАНОВИЩЕ ЗА ПРЕДВАРИТЕЛНИТЕ ДАННИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

София, 31 октомври 2011 г. – В следствие на покана, отправена от Постоянното представителство на Република България в ОССЕ, Службата за демократични институции и човешки права (СДИЧП) към ОССЕ разположи Ограничена мисия за наблюдение на изборите (ОМНИ) за президентските и местни избори, насрочени за 23 октомври. ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП продължи своята мисия, за да наблюдава и втория тур на президентските и местни избори на 30 октомври.

Настоящият анализ бе направен, за да определи дали вторият тур от изборите е в съответствие с ангажиментите към ОССЕ и други международни стандарти за демократични избори, както и със законодателството на Република България. Това Становище за предварителните данни и заключения трябва да бъде разглеждано заедно със Становището за предварителните данни и заключения публикувано след първия тур на 24 октомври.¹ Окончателната оценка на изборите частично ще зависи и от провеждането на останалите етапи от изборния процес и в частност втория тур от президентските и местните избори, преброителния процес и обявяването на резултатите, както и от начина на разглеждане на възможните жалбите и оплакванията, направени след изборния ден. Около 8 седмици след приключването на изборния процес ОССЕ/СДИЧП ще публикува обширен окончателен доклад, включващ препоръки за потенциални подобрения.

ОССЕ/СДИЧП не извърши цялостно и систематично наблюдение на процедурите на изборния ден, а посети ограничен брой избирателни секции из страната.

ПРЕДВАРИТЕЛНИ ДАННИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Вторият тур от изборите за президент на Република България и изборите за общински съветници, кметове на общини и кметства, който се проведе на 30 октомври 2011 г., бе като цяло характерен със зачитането на основните права и свободи. Определени оспорвания обаче, продължават да съществуват, което бе онагледено при обработването и изчисляването на резултатите след първия тур на гласуването. В частност опасения се пораждат от липсата на прозрачност по отношение на процеса на взимане на решения на Централната избирателна комисия (ЦИК), както и нейната неспособност да взима навременни или изобщо да стига до решения по ключови въпроси.

Повтарящите се обвинения относно купуването на гласове и оказване на натиск върху избиратели подчертават необходимостта от борба срещу подобни практики с цел да се увеличи общественото доверие.

¹ Виж Становището за предварителните данни и заключения за първия тур на изборите проведени на 23 октомври, което може да се намери на: <http://www.osce.org/bg/odihr/84281>.

Изборният ден бе като цяло спокоен. Гласуването в избирателните секции, посетени от ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП, изглеждаше, че протича като цяло изрядно и в съответствие с установените правила. По време на броенето на гласове процедурите не винаги бяха следвани, в резултат на което имаше проблеми с анализа на несъответствията на протоколите. В посетените ОИК от ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП изборният процес изглеждаше по-изряден и ефективен от този на първия тур.

Обстановка

На 30 октомври се проведе вторият тур на изборите за президент, който бе с участието на Росен Плевнелиев от управляващата партия Граждани за европейско развитие на България (*ГЕРБ*) и Ивайло Калфин от Българската социалистическа партия (*БСП*), които получиха съответно 40,1 % и 29 % от гласовете на първия тур.² Централната избирателна комисия (ЦИК) обяви, че окончателната избирателната активност на първия тур на изборите за президент е 51,8 %. На първия тур на местните избори общо 91 кмета на общини и 1 149 кмета на по-малки населени места бяха избрани, а втори тур ще се проведе съответно в 173 и 831 населени места. Според ЦИК към 20:00 часа на 23 октомври избирателната активност на първия тур на местните избори е била 51,6 %.³

Изборна администрация

За пръв път от 1990 г. ЦИК взе решение да увеличи времето за гласуване с един час, основавайки се на общото право да привежда в изпълнение Изборния кодекс и да ръководи понискостоящите комисии. Съответното решение бе публикувано 20 минути преди времето, когато избирателните секции би трябвало да обявят край на изборния ден. Не съществува отчетливо правно основание, въз основа на което ЦИК да удължава времето за гласуване. Също така не съществува и пълномощие за ЦИК или за Общинските избирателни комисии (ОИК) да прекратяват гласуването или да пренасрочват дадено гласуване, което може да се наложи от условията в определени избирателни секции или общини.⁴

ЦИК обяви резултатите от първия тур на изборите за президент вечерта на 26 октомври, което е един ден след законовия срок.⁵ Това забавяне бе породено главно от факта, че изчислителният процес на ОИК София приключи едва вечерта на 24 октомври, а ЦИК получи протокола на ОИК София сутринта на 26 октомври заради срещнатите от ОИК трудности при съставянето на нейния протокол. На 28 октомври ЦИК реши да публикува на своята интернет

² Сред останалите кандидати – Меглена Кунева (инициативен комитет) получи 14 %, Волен Сидеров (*Атака*) 3,6 %, Стефан Солаков (Национален фронт за спасението на България) 2,5 %, Румен Христов (Съюз на десните сили) 2 %, Атанас Семов (Ред, законност и справедливост, *РЗС*) 1,8 %, Светослав Витков (инициативен комитет) 1,6 % и Сали Шабан Ибрям (Национално движение „Единство“) 1,2 %. Всеки един от останалите девет кандидата получи по-малко от 1 %.

³ Към 21:00 часа на 23 октомври ЦИК не бе публикувала окончателната избирателна активност за местните избори. На първия тур на президентските избори избирателната активност между 20:00 и 21:00 се покачи от 48,3% до 51,3%.

⁴ На 23 октомври имаше съобщение за прекратяване на електроподаването в една избирателна секция във Видин, а гласуването в Гара Лакатник (община Своге) бе прекъснато, защото бюлетините за избор на кмет имаха печатна грешка. Гласуването в Гара Лакатник бе подновено няколко часа по-късно, след напечатването на нови бюлетини.

⁵ Решение на ЦИК No. 1359 от 26 октомври 2011 г., публикувано в 02:53 часа на 27 октомври. Според Изборния кодекс ЦИК трябва да обяви резултатите в рамките на 48 часа от приключването на изборния ден.

страница ключовата информация от консолидирания протокол на ЦИК, както и всеки един от протоколите на ОИК и Секционните избирателни комисии (СИК).⁶

Предварителните резултати от местните избори бяха публикувани на интернет страницата на ЦИК веднага след тяхното получаване. Прозрачността на изчислителния процес за местните избори бе повлиян от забавянния при обявяването на резултатите и публикуването на протоколите с резултатите, които бяха публикувани на интернет страницата на ЦИК едва на 29 октомври. На 27 октомври ОИК София обяви резултатите от местните избори за общината и 32-те населени места, принадлежащи към територията ѝ, но не публикува съответните протоколи, намалявайки по този начин прозрачността на процеса.⁷ Обработката на протоколите на СИК за София-град бе особено бавна и безпорядъчна. ОИК София публикува прессъобщение, заявявайки, че повечето от протоколите съдържат грешки. Някои от протоколите не бяха доставени до ОИК. Чували, съдържащи чувствителна изборна документация бяха оставяни без надзор, като имаше и случаи, при които хора, които не са членове на избирателни комисии, боравят с тях. Това включваше двама от членовете на парламентарната група на *ГЕРБ*, единия от които бе сниман да износя торба с чувствителна информация извън залата, където ОИК София получаваше изборните документи. В свой проект за решение от 28 октомври ЦИК потвърждава, че двамата депутати не са имали пълномощията да присъстват в ОИК и нямат правото да боравят с изборни документи. Въпреки това ЦИК не можа да събере нужното мнозинство от 2/3, за да приеме решение, постановяващо, че двамата депутати носят вина за административно нарушение.

Повечето от събеседниците на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП обясниха, че трудностите, с които СИК се е сблъскала при завършването на протоколите, са резултат от едновременното провеждане на два вида избори, прилагането на новото изборно законодателство, както и с недостатъчното обучение и късните промени на членове на СИК. Всички ОИК, с които ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП проведе среща след първия тур, информираха, че няма да бъдат провеждани допълнителни обучения поради липса на време.

Според информацията на ЦИК броят на недействителните бюлетини бе значително по-висок в сравнение с предходни избори. Те варираха от 5,3 % за местните до 6,4 % за президентските избори.⁸

Преди втория тур съществуваха повтарящи се опасения относно точността на избирателните списъци. Събеседници на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП най-отчетливо поставяха под въпрос точността на информацията за избирателите, които, заради настоящ адрес в чужбина, са били заличени от избирателните списъци и не им е било разрешено да гласуват на местните избори. Имаше съобщения за много случаи на такива гласоподаватели, които твърдяха, че никога не са се регистрирали на настоящ адрес в чужбина. На 28 октомври ЦИК дискутира различни начини, които да позволят на тези избиратели да гласуват на втория тур, но не можа да събере нужното мнозинство от 2/3, за да вземе решение.

⁶ Това включваше броя на гласоподавателите в избирателните списъци, броя на гласоподавателите в допълнителните избирателни списъци, броя на подписите на гласоподавателите, броя на подадени бюлетини, броя на действителните и недействителните бюлетини и резултатите на кандидатите.

⁷ ОИК София предостави информация на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП за това, че консолидираният протокол за града и принадлежащите му населени места са били налични в случай на поискване, и че те ще бъдат публикувани на интернет страницата на ЦИК.

⁸ На изборите за президент през 2006 г. стойностите бяха 2,7 % и 2,1 %, съответно за първия и втория тур. Новите правила за маркиране на бюлетините изискват, за да са действителни, те да са белязани единствено със син химикал и знак „x”.

Много от заинтересованите в процеса страни изразиха своето недоволство пред ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП за срещнатите проблеми по време на изборния ден в първия тур. Въпросите, които те повдигнаха включват организационни грешки, проблеми с избирателните списъци и списъци с заличените от тях лица, които не могат да бъдат дописвани в избирателните списъци в изборния ден (така наречените „забранителните избирателни списъци”),⁹ присъствието на много на брой упълномощени представители на една и съща партия в редица избирателни секции, бюлетини, напечатани на хартия, която позволява да се види изборът на гласоподавателя, когато СИК подпечатва сгънатата бюлетина преди тя да бъде пусната в урната, чакащи на опашка избиратели, на които не им е било позволено да гласуват, както и непридържане към процедурите по време на броенето на гласове.

Предизборна кампания

Предизборната дейност между двата тура бе ограничена и като цяло се проведе в атмосфера, която като цяло бе спокойна и характеризираща се с уважение към основните човешки права и свободи. Както и преди първия тур кандидатите можеха да агитират свободно и без неправомерни ограничения. Въпреки това късното обявяване на резултатите от първия тур скъси официалния предизборен агитационен период за втория тур на изборите за президент до само два дни.¹⁰ И двамата останали за втори тур кандидати за президент възобновиха предизборната си кампания преди тя да стартира официално.

Както и преди първия тур, бяха изразени многобройни и широко разпространени обвинения за купуване на гласове и оказване на натиск върху избиратели. Те обаче, не можеха да бъдат доказани. Във връзка с първия тур властите започнаха 106 разследвания по подозрения за купуване на гласове. В Несебър по обвинения за купуване на гласове бяха задържани трима души, единият от които е кандидат за общински съветник от *ГЕРБ*.

Медии

Преди втория тур на изборите за президент Изборният кодекс предвижда дебат, който, след споразумение между кандидатите, да бъде излъчен по обществените Българска национална телевизия и Българско национално радио. Въпреки това подобен дебат не се състоя, тъй като г-н Плевнелиев отказа участие в него.

Преди официалния старт на предизборните кампании за втория тур медийният мониторинг на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП забеляза случаи на платена политическа реклама, която бе излъчена по наблюдаваните телевизии, а също и отразяването на предизборните кампании на кандидатите по новините. Медийният мониторинг на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП показва, че заплатеното медийно отразяване на предизборната кампания между двата тура е много ограничено. За трите наблюдавани телевизионни канала (обществената *БНТ*, и частните *бТВ* и *Нова*) сборно времето бе 19:41 минути за г-н Калфин и 8:38 минути за г-н Плевнелиев.

⁹ Тези списъци включват избиратели, които са заличени от избирателните списъци и не могат да бъдат дописвани към допълнителните избирателни списъци в изборния ден. Това включва избирателите, които нямат право да гласуват, и избиратели, които са подали заявление да гласуват на настоящия (а не на постоянния) си адрес за двата вида избори, а също и избиратели, които са поискали да гласуват в чужбина (на изборите за президент) и избиратели, които имат настоящ адрес в чужбина (само за местните избори).

¹⁰ Според Изборния кодекс официалния агитационен период за втория тур на изборите за президент започва след като ЦИК определи кандидатите, участващи във втория тур. Не съществуват такива правила за вторите турове на местните избори.

Жалби и оплаквания

Множеството отговорности в изборния ден, комбинирани с липсата на професионален персонал и ресурси, бяха причина за изоставането на ЦИК в обработката на жалбите и оплакванията. Това доведе до ситуация, в която ЦИК вземаше решения след като съответния тридневен краен срок, предвиден от закона, бе изтекъл. Такива случаи съществуваха и на първия тур на изборите. В периода от полунощ на 23 октомври до късната вечер на 28 октомври, ЦИК взе само едно решение по жалба срещу решение на ОИК, отнасящо се до първия тур на изборите. На 29 октомври ЦИК все още разглеждаше жалби и оплаквания, отнасящи се до първия тур на гласуването. Както и преди изборния ден на първия тур, липсата на прозрачност в процеса на обработка на жалбите и оплакванията прави невъзможна преценката на това колко точно обжалвания са получени от ЦИК, също както и датата на тяхното получаване или същността на обжалванията.

Български НПО акредитираха повече от 5 000 души, които да наблюдават двата тура на изборите. Базирайки се на своите наблюдения на изборния процес те подаваха жалби директно пред ЦИК,¹¹ която обаче прецени, че те са неприемливи за разглеждане.¹² ЦИК счита, че само регистрирани политически партии и кандидати са „заинтересовани страни“ за целите на завеждането на жалби до изборната администрация.

Три жалби във връзка с изборите бяха подадени до Омбудсмана на Република България. Две от тях бяха подадени от гласоподаватели, които са включени в „забранителните избирателни списъци“ и не са били допуснати да гласуват на първия тур. Омбудсманът препоръча на ЦИК да приеме правила, които едновременно да информират обществеността за съществуването на „забранителните избирателни списъци“ и да позволят поправката на грешки спрямо граждани, които смятат, че са вписани в списъка неправомерно, за да могат те да гласуват на 30 октомври. ЦИК не се съобрази с препоръките на Омбудсмана, тъй като не можа да събере нужното мнозинство от 2/3, за да приеме съответния проект за решение.

До 30 октомври резултатите от местните избори на първи тур бяха оспорени в поне 21 общини.¹³

Изборен ден

ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП не проведе цялостно и систематично наблюдение на изборния ден, но членове на мисията посетиха ограничен брой избирателни секции и ОИК в няколко общини.

Изборният ден бе като цяло спокоен, а гласуването изглежда, че протече като цяло изрядно. В избирателните секции, посетени от ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП, изборните процедури бяха в основни линии спазвани, а СИК ръководеха процеса професионално. Членовете на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП забелязаха по-малко и по-къси опашки в сравнение с първия тур. В повечето от посетените избирателни секции присъстваха упълномощени представители на участниците в изборите. ЦИК обяви, че избирателната активност след края на изборния ден е била 48 % за изборите за президент и 54,2 % за местните избори.

¹¹ Например от Прозрачност без граници съобщиха, че на 23 октомври са изпратили по факс 10 жалби до ЦИК, а НПО Гражданска инициатива за свободни и демократични избори (ГИСДИ) съобщи за изпратени 10 жалби по електронна поща.

¹² ЦИК разглежда жалби от НПО на неформална основа и не взима официални решения по тях. В Изборния кодекс не съществува изискване тези жалби да бъдат разглеждани.

¹³ Балчик, Благоевград, Ботевград, Бургас, Добрич, Етрополе, Габрово, Кърджали, Ловеч, Нова Загора, Павел Бая, Пловдив, Шумен, Силистра, София, Търговище, Варна, Велико Търново, Видин, Земен.

Процесът по преброяването на гласовете в повечето избирателни секции, които бяха посетени от ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП бе оценен положително. Въпреки това СИК не винаги следваше установените процедури, което понякога водеше до проблеми със съгласуването на резултатите. Анализът на несъответствията в протоколите и изчислителният процес в ОИК посетените от ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП, изглеждаше, че е по-изряден и ефективен, отколкото на първия тур. ЦИК започна да публикува предварителни резултати за изборите на своята интернет страница малко след 10:00 часа на 31 октомври, и, както и на първия тур, това бе на ниво общини, но не и за отделните избирателни секции.

Както и по време на първия тур, участниците отправяха обвинения за купуване на гласове и за други нередности, а също така критикуваха и организацията на избирателните секции. Министерство на вътрешните работи обяви, че е проследило 552 сведения, свързани със нарушаване на изборните права и е започнало 10 разследвания. В село Бохот (община Плевен), бе съобщено, че член на ОИК е заменял бюлетините на избирателите с такива, които са били предварително отбелязани в ползва на определен кандидат. Районният прокурор съобщи пред ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП, че ще бъде образувано досъдебно производство, а загубилият кандидат-кмет в Плевен каза, че ще оспорва изборните резултати.

*Единственият официален документ е английската версия.
На български език може да се намери неофициален превод.*

ИНФОРМАЦИЯ ЗА МИСИЯТА И БЛАГОДАРНОСТИ

Ограничената мисия за наблюдение на изборите на ОССЕ/СДИЧП бе установена на 28 септември и се състои от 11 експерти в столицата и 10 дългосрочни наблюдатели, разположени из цялата страна. Г-н Вадим Жданович е ръководителят на Ограничената мисия за наблюдение на изборите на ОССЕ/СДИЧП.

ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП иска да изкаже своите благодарности на властите на Република България за поканата да наблюдават изборите, на Централната избирателна комисия за тяхното съдействие и за осигуряване на документи за акредитация, както на Министерството на външните работи и други институции за тяхното съдействие и помощ. ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП искат също така да изразят своята признателност за съдействието и подкрепата на акредитираните в България посолства и международните организации.

За повече информация, моля, потърсете контакт с:

- Г-н Вадим Жданович, ръководител на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП в София (+359–2–950 8300);
- Г-н Йенс Ешенбехер, говорител на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП (+48–603–683 122); или г-жа Лусине Бадалян, консултант по изборите на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП във Варшава (+48–22–520 0600)

Адрес на ОМНИ на ОССЕ/СДИЧП:

Янко Забунов No.3, 1408 София, България

Тел.: +359–2–950 8300, Факс: +359–2–950 8304, Електронна поща: office@leom.odihr.bg